

Iran

Framtida kärnvapenmakt?

Abstract

Regimen i Iran är i denna stund utsatt för stor press från USA och EU3 som vill få regimen att avbryta dess kärnteknikprogram. USA hävdar tillsammans med de europeiska stormakterna att det iranska kärnteknikprogrammet inte har fredliga syften, istället menar de att det används som kamouflage för att utveckla kärnvapen. Iran menar att påståendena är osanna och att landet är i behov av kärnenergi. Syftet med vår uppsats är att bringa klarhet kring problematiken. Vi genomför en motivanalys för att undersöka Irans vilka motiv som finns för respektive emot ett anskaffande av kärnvapen. I analysen undersöks områden som Irans inrikespolitiska situation, religionens och nationalismens roll och världssamfundets betydelse för Irans motiv angående kärnvapenfrågan. Vi finner att Irans motiv med sitt kärnteknikprogram främst ligger i att utveckla kärnkraftenergi. Men behärsningen av den nukleära teknologin innefattar möjligheten att producera kärnvapen, något vi anser kan bli verklighet i fall regimen överlevnad hotas.

Nyckelord: Kärnvapen, Iran, Motiv, Neorealism, NPT

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Syfte och frågeställning.....	1
1.2	Disposition och avgränsning.....	2
2	Teori	3
2.1	Kritik av neorealismen.....	4
3	Metod	5
3.1	Begreppsliga implikationer för motiv.....	5
3.2	Motivanalysens tillämpning.....	6
3.3	Tillvägagångssätt och material.....	6
4	Teknik	8
5	Neorealistisk analys	9
5.1	Maktbalansen – geopolitik internationellt och regionalt.....	9
5.2	Säkerhet och överlevnad.....	10
5.3	Säkerhetsdilemmat.....	11
5.4	Relativa vinster.....	11
5.5	Delslutsats.....	12
6	Inrikespolitiska motiv	13
6.1	Ekonomi.....	13
6.1.1	Delslutsats.....	14
6.2	Nationalism och Religion.....	14
6.2.1	Den religiösa aspekten.....	14
6.2.2	Nationalismen som legitimerande faktor.....	15
6.2.3	Delslutsats.....	16
6.3	Inrikespolitisk uppbyggnad/maktkamp.....	16
6.3.1	Irans politiska system.....	16
6.3.2	Beslutsfattandeprocessen.....	17
6.3.3	Konservativa och reformister.....	19
6.3.4	Delslutsats.....	21

7	Utrikespolitiska motiv	22
7.1	Internationella relationer	22
7.1.1	IAEA & NPT	22
7.1.2	Internationella påtryckningar	23
7.1.3	Internationellt samarbete	25
7.1.4	Delslutsats	26
8	Slutsats	28
9	Litteraturlista	29

1 Inledning

Denna uppsats kommer att behandla Iran och landets påbörjade kärnteknikprogram. Omvärlden, med betoning på Västvärlden, ser med rädsla på programmet som de menar kommer att användas för att utveckla kärnvapen. Det internationella samfundet ser eventuella kärnvapen i händerna på regimen i Iran med stor oro då det hade kunnat förvärra situationen i en redan konfliktfylld region.

Turerna kring Irans kärnteknikprogram har de senaste åren varit ett ämne som fått stor uppmärksamhet. Detta tog framförallt sin början 2002 efter att den iranska oppositionsgruppen NCRI avslöjade tidigare odeklarerad kärnteknikverksamhet. Detta fick till följd att det *Internationella Atomenergi Organet* (IAEA) slog igenom en resolution som suspenderade Irans kärnteknikprogram. Efter press från Storbritannien, Frankrike och Tyskland (EU3) gick Iran till slut med på IAEAs krav och tillät dem att inspektera deras kärnteknikverksamheter samtidigt som Iran upphörde med all urananrikning. Som en undertecknare av *Ickespridningsavtalet för kärnvapen* (NPT) är Iran avsedd att deklarerar all form av aktivitet rörande kärnmaterial, något som IAEA har som sin uppgift att kontrollera. Det är denna tidigare odeklarerade kärnkraftverksamhet som de följande årens rabalder kring Irans nukleära program framförallt har sin grund i.

Den tionde januari 2006 återupptog Iran än en gång sin urananrikning. Irans handling har blivit fördömd av i stort sett alla västliga ledare och sanktioner från FN diskuteras häftigt för tillfälligt. Från iranskt håll menar man att utvecklingen av kärnteknik endast har fredliga syften och att det inte är tal om någon utveckling av kärnvapen. Detta påstående betvivlar dock huvudparten av de västliga ledarna.

1.1 Syfte och frågeställning

Oavsett om sanningen angående det iranska kärnteknikprogrammet finns i uttalanden från Paris, Washington eller Teheran är det fortfarande en öppen fråga om Iran i realiteten vill utveckla kärnvapen. Det är denna frågeställning vi vill försöka besvara i denna uppsats. Vårt syfte blir därför att *belysa vilka motiv Iran har för att utveckla atomvapen och vilka motiv som talar emot detta.*

Vår frågeställning blir således:

Vilka motiv talar för respektive emot att Iran kommer bli en framtida kärnvapenmakt?

1.2 Disposition och avgränsning

För att besvara vår frågeställning kommer vi att genomföra en motivanalys. Motivanalysen kommer vi att dela upp i tre olika delar. I den första delen kommer vi försöka finna motiv genom att göra en analys utifrån ett neorealistiskt perspektiv. I den andra delen av analysen försöker vi belägga motiv specifika för den inrikespolitiska domänen. Och i den tredje och sista delen ämnar vi att finna motiv i den utrikespolitiska domänen. Alltså kommer vi att försöka belägga motiv som talar för respektive emot ett eventuellt iranskt kärnvapenprogram. Detta kompletterar vi dessutom med en genomgång av neorealistisk teori, metod och en kort presentation av de tekniska aspekterna kring ett kärnteknikprogram.

Med tanke på att vi endast har ett begränsat antal sidor till vårt förfogande kan vi naturligtvis inte göra en fullständig analys av ett så komplext problem. Endast våra underrubriker hade kunnat ligga till grund för ett helt forskningsområde. Vi har dock försökt medtaga det vi betraktar som det mest essentiella för att få en så komplett motivanalys som möjligt. På detta sätt får läsaren förhoppningsvis en överblick över situationen i Iran och en givande inblick i motiven både för och emot eventuell anskaffning av kärnvapen.

Utvecklingen i krisen om Irans kärnteknikprogram är i hög grad dagsaktuell. Detta betyder att det knappt går en dag utan nya uttalanden från de inblandade parterna och nya spekulationer om hur långt regimen i Teheran är ifrån att ha utvecklat kärnvapen. Denna konstanta utveckling kring vårt fall spelar dock inte en avgörande roll för vår analys. I motivanalysen analyserar vi de bakomliggande motiven för eller emot anskaffning av kärnvapen och därför behöver den helt dagsaktuella utvecklingen inte ha något inflytande på validiteten i vår forskning. Den inrikespolitiska maktkampen, den internationella pressen, religionens och nationalismens roll osv. är fortfarande de samma.

Om Iran vid sidan om sitt kärnteknikprogram i verkligheten är i full gång att utveckla kärnvapen spelar också en mindre roll. Vi undersöker vilka motiv landet har för en eventuell utveckling av kärnvapen och här spelar tidshorisonten inte en speciellt stor roll.

Vi berör givetvis själva konsekvenserna av en eventuell iransk atombomb, men även detta är heller inte huvudmålet med denna uppsats.

2 Teori

Neorealismen, utvecklad primärt av Kenneth Waltz (Waltz, 1979), bygger vidare på grundläggande element från den klassiska realismen, nämligen antagandet att självständiga stater existerar och agerar inom ett internationellt anarkiskt system. Vi är medvetna om att det finns många grenar av neorealismen. Utöver Kenneth Waltz version, som också betecknas strukturell realism, finns det bland annat offensiv realism. (Lamy 2005, s. 207). Vi har i denna uppsats valt ett mellanting och försökt att hitta begrepp som de flesta neorealister finner centrala, dock med störst fokus på Kenneth Waltz. De akademiska förgreningarna är bestämt inte större än de man kan hitta hos neoliberaler, marxister eller konstruktivister.

När det i den klassiska realismen är människans natur, dvs. Statsöverhuvuden och deras subjektiva uppfattning av internationella relationer, som är det centrala, fokuserar neorealismen emellertid på själva *systemstrukturerna* och de relativa styrkeförhållandena mellan stater (Burchill, 2001, s. 90). Det är således de existerande strukturerna, dvs. de existerande maktrelationerna mellan stater, som i större eller mindre grad determinerar staters handlingar. Det är därför inte så relevant *vem* som har skapat systemet eller *vem* som agerar inom det, utan det är själva systemet som är i fokus.

Implicit betyder detta att Statsöverhuvuden är bundna av de existerande strukturerna, vilka utgör riktlinjerna för den utrikespolitiken en stat för, och härmed blir teorin närmast deterministisk. Detta betyder också att ett bipolärt, fastlåst system, som under Kalla kriget med två supermakter, är mer stabilt än ett multipolärt anarkiskt system där det löpande sker maktförskjutningar mellan stater (Burchill, 2001, s. 97). Ett centralt begrepp i denna diskussion är *balance of power*. Stater försöker med självhjälp och eventuella allianser att upprätthålla maktbalansen (Dunne & Schmidt 2005, s. 164). Säkerhetsmässigt och på det hela taget är självhjälp helt centralt för Waltz och neorealisterna:

”Security can therefore only be realized through self-help” (Dunne & Schmidt 2005, s. 175)

Oavsett kulturella och ideologiska skillnader har alla stater samma basala uppgifter i form av skatteindrivning, att föra utrikespolitik etc. Ett exempel på detta kan ses i Sovjetunionen och USA, som trots mycket skilda ideologiska bevekelsegrunder under det kalla kriget hade ett nästan identiskt utrikespolitiskt handlingsmönster (Burchill 2001, s. 89f). Därutöver har alla stater ett fundamentalt intresse i säkerhet och överlevnad (Lamy 2005, s. 210). I utrikespolitiskt hänseende åtskiljer sig stater endast åt i deras utrikespolitiska

förmåga¹. Relativa förskjutningar mellan enskilda staters utrikespolitiska förmåga, exempelvis genom militär rustning, medför förändringar i det internationella systemets strukturer. De mest markanta förändringarna inträffar vid stormakters uppgång eller kollaps. En militär upprustning i ett land minskar för övrigt säkerheten i ett annat. Därmed skapas en ond spiral av rädsla och misstro och konstant brist på säkerhet. Denna situation benämns *säkerhetsdilemmat* (Baylis 2005, s. 303f).

Neorealismen har som utgångspunkt en kritisk hållning gentemot internationella institutioners roll i det internationella systemet, eftersom det är nationalstaten som är den primära aktören. Enskilda nationalstater vill alltså alltid värdera ett möjligt utbyte av internationellt samarbete utifrån en *cost-benefit* analys, där fokus ligger på *relativa vinster*. Här är det den aktuella statens eget utbyte jämfört med de *andra* deltagarnas möjliga utbyte som är det centrala². Stater samarbetar alltså uteslutande via internationella institutioner om det är i deras eget intresse, och därmed skall sådana institutioner primärt ses som forum där maktens spel utspelas. Ett spel där de enskilda nationerna agerar utifrån sina egna intressen med hänseende till att uppnå relativa fördelar.

2.1 Kritik av neorealismen

I kritikernas ögon fokuserar neorealismen för snävt på maktaspekten och är för strukturbunden. Neoliberalister som Robert Keohane och Stanley Hoffmann (Keohane and Hoffmann, 1993) avvisar inte existensen av ett anarkistiskt internationellt system, dock menar de att världssamfundet är organiserat i ett mycket komplext system av statliga och mellanstatliga avtal som gör neorealismens förenklade slutsatser föga användbara. EU:s uppkomst kan ses som en tydlig motvikt emot neorealismens förklaringsgrad. Europas integrationsprocess med utvidgning och gemensam marknad och valuta står i motsats till vad neorealister – exempelvis Mearsheimer (1990) – förutsade, då de menade att Kalla krigets slut skulle komma att innebära kaos på grund av att bipolariteten (och därmed stabiliteten) skulle upphöra.

Denna utveckling kan bättre förstås utifrån ett liberalistiskt perspektiv. Vi är alltså på det klara vad gäller att teorin inte kan förklara vissa historiska utvecklingar. Emellertid menar fortfarande att neorealismens styrka i fråga om nationalstaternas roll och kampen för överlevnad och säkerhet inom det internationella systemet gör teorin till ett viktigt redskap i vår motivanalys.

---

¹ De kriterier neorealismen använder när en stats styrka värderas är: Politisk stabilitet och kompetens, befolkningstal, territorium, potentiell militär styrka, resursrikedom och ekonomisk makt. Enligt Waltz har en stat som uppfyller alla fem kriterier potential till att bli en stormakt.

² Relativa fördelar står i motsättning till absoluta fördelar, där stater primärt fokuserar på egna vinster medan det som andra stater uppnår är mindre väsentligt (Lamy 2005, s. 210).

3 Metod

I den ovan presenterade teoridelen har vi gått igenom neorealismens teoretiska ramverk. Detta utgör ena halvan av vår motivanalys, närmare bestämt den halvan som fokuserar och lägger analysens tyngdpunkt på *systemnivån*. Att belägga motivindikatorer behöver inte begränsas till att lägga en viss handling under lupp eller att utgå från direkta motivuttalanden från inblandade parter. Som vår teoretiska infallsvinkel ovan åskådliggör kan en motivanalys även använda sig av allmänna motivutsagor utan någon direkt förbindelse med den aktuella handlingen som skall utredas, exempelvis utrikespolitiska teorier som just neorealismen (Esaiasson et al., 2005:326). Ett klargörande av *motiv* som alltså *inte* grundar sig på konkreta handlingar utan i teoretiska begrepp som säkerhetsdilemma, relativa vinster och maktbalans, vars premisser utgör grunden till eventuella kärnvapen utifrån vad som bäst hade kunnat uppfylla principen om statens överlevnad.

3.1 Begreppsliga implikationer för motiv

Fortsättningsvis blir *staten* den aktörsnivå som utgör den andra halvan av motivanalysen. För att belägga motivindikatorer i denna del är en separation av analysen i två domäner nödvändig för en korrekt och tydlig motivanalys, nämligen den *inrikespolitiska* domänen och den *utrikespolitiska* domänen. Denna uppdelning får även implikationer för definitionen av begreppet motiv.

När vi rör oss inom den utrikespolitiska domänen blir motiven genast luddiga, och att ge motiv samma innebörd inom de båda domänerna blir missvisande.

De motiv vi belägger inom den utrikespolitiska arenan blir alltså *vagare*. Detta för att den internationella arenan mer eller mindre är en formell arena där handlingar får innebörder som styrs av konventioner och därmed blir dessa handlingar endast legitimerande inom det offentligt accepterbara.

För att tydliggöra kan USA:s invasion i Irak tjäna som belysande exempel. Invasionen motiverades med att Saddam Hussein, en galen diktator, satt på massförstörelsevapen; motiven med handlingen var alltså att störta diktatorn och bli kvitt hotet från massförstörelsevapen. Motiv inom den utrikespolitiska domänen skall med andra ord ses som de *utåtriktade och officiella aspekterna som ger mening åt handlingen*, och blir som sagt därmed *vagare*. (Hollis & Smith, 1992:176, 192)

Inom den inrikespolitiska domänen hittar vi istället den ”starkare” formen av motiv. Detta eftersom motiv här skall ses som de *inåtriktade orsakerna för en viss handling som aktören mycket väl kan hålla för sig själv*. Medan motiv inom utrikespolitiken lokaliseras i det offentliga, handlar motiv i den inrikespolitiska

domänen om *varför* det är passande för aktören att göra en viss handling. Vilken bakomliggande orsak är det med andra ord som gömmer sig. (Hollis & Smith, 1992:176, 192)

Om vi återigen tar USA:s invasion av Irak som belysande exempel måste vi se förbi de officiella förklaringarna om massförstörelsevapen, och istället kan vi till exempel finna personliga schismer mellan USA:s administration och Saddam Hussein eller Iraks oljerikedom som möjliga motiv till invasionen.

3.2 Motivanalysens tillämpning

Alla handlingar och beslut ger en signal om dess mål och möjliga reaktioner, men signalen kan vara vilseledande. Den kan feltolkas, eller direkt vara menad att missleda, vilket gör det problematiskt att läsa politiska signaler. Beläggandet av motiv blir då likaså omgärdat av problematik. Detta gör att motivindikatorerna automatiskt utmärks av indicier, något som dock inte inkräktar på motivanalysens funktionsduglighet. (Esaiasson et al., 2005:327, 331) Det man istället måste vara noga med är att ”basera slutsatserna om motivens relativa vikt på ett rimlighetsresonemang” (Esaiasson et al., 2005:331).

Vad en normal motivanalys fokuserar på är en konkret handling. Man vet alltså vad som har skett och vill undersöka varför det skedde. I denna motivanalys utgår vi emellertid från en *framtida möjlig händelse* – nämligen att Iran skaffar sig kärnvapen. Vi vill alltså finna motiv som både bekräftar och förkastar denna eventuella händelse. Det spelar alltså ingen roll för vår analys *om* händelsen inträffar eller inte inträffar, men det som däremot har betydelse är *varför* händelsen inträffar eller inte inträffar. Med andra ord finner vi motiv för både en eventuell bekräftelse och förkastelse av Iran som framtida kärnvapenmakt.

3.3 Tillvägagångssätt och material

Vi genomför följaktligen en kvalitativ undersökning i form av en motivanalys. Hermeneutiken blir vår hemvist i denna uppsats då vi vill gå in på djupet i det unika, för att belägga tänkbara motiv angående Iran som en eventuell framtida kärnvapenmakt. Detta kan tyckas motsägelsefullt vad gäller vår användning av neorealismen, eftersom den ger generella och universella förklaringar till staters agerande inom det internationella systemet. Men då vi använder oss av neorealismen som en allmän motivutsaga gällande överlevnad som staters betydelsefullaste övergripande mål så gör vi detta baserat på, *för Iran, specifika* omständigheter. När vi går ifrån systemnivån och riktar in oss mot staten ämnar vi följaktligen att finna motivindikatorer inom både de utrikespolitiska och inrikespolitiska domänerna.

Vi har primärt hämtat vårt material från diverse forskningsinstitut med fokus på internationella och strategiska studier. Därmed bygger vi huvudsakligen uppsatsen på sekundära källor och därför har en grundlig källkritik varit viktig. Här har vi använt oss av den akademiska minnesregeln Ädel-OST (Esaiasson 2005 et al, s. 304).

Vi har även intervjuat Rouzbeh Parsi, Mellanösternexpert med särskilt fokus på Iran och forskningsområdet Irans konstitution. Denna intervju gav oss betydande insikt om Irans inrikespolitiska förhållande.

4 Teknik

Vi vill nu redogöra för vad som menas med kärnteknologi. Därutöver är det också väsentligt att veta vilka processer Iran fortfarande saknar för att utnyttja kärnteknologin och hur långt det är från teknologi till vapenbruk

Att behärska kärnteknologin är en omfattande affär. En komplett nukleär kärncykel omfattar den teknologiska infrastrukturen från gruvdrift och anrikning av uran till framställning av uranbränsle samt upparbetning och deponering av använt bränsle (Rødbro 2005, s. 3). Stater utan kärnvapen som har skrivit under NPT-avtalet är berättigade till att kontrollera hela denna cykel, men har samtidigt skrivit under på att inte använda teknologin för att utveckla kärnvapen. Problemet ligger blott i att det inte finns något teknologiskt hinder i vägen för att använda en komplett nukleär kärncykel till att framställa kärnvapen. Det centrala i processen är anrikning och upparbetning av uran. Det tar dock längre tid att framställa höganrikat uran (kärnvapen) till skillnad från låganrikat uran (kärnkraft för civil användning). Att få höganrikat uran att funka för vapenbruk innefattar att uranet är anriktat till 90 %. Kan man därför framställa anriktat uran är det endast en fråga om tid och hur stora anläggningar man har tillgodo för att man skall kunna framställa höganrikat uran. (Rødbro 2005, s. 4).

Men hur långt fram är Iran i denna process? På grund av hemlighetsmakeriet från Irans sida är det svårt att ge ett precist svar. Faktum är dock att Iran kan anrika uran och att landet har erkänt för IAEA att de kan berika uran upp till 1,2 %. (Rødbro 2005, s. 6). Från 1,2 % till de cirka 90 % som krävs för framställning av kärnvapen är det en lång väg och därutöver skall den sista fasen med upparbetning också behäskas för att en bomb skall kunna framställas.

Hur lång tid det kommer att dröja innan Iran har möjlighet att utveckla kärnvapen är svårt att svara på. I vart fall rör det sig om några år med tanke på vad som krävs, men exakt antal år är givetvis beroende av det iranska styrets prioriteringar. (IISS 2005, s. 66).

Tidshorisonten angående utvecklingen av kärnvapen är också svår att bedöma för amerikanska experter. Skulle man ha lyssnat till domedagsprofeterna skulle Iran för längesen ha utvecklat sin bomb – så det är nästan omöjligt för externa observatörer att precist säga hur långt regimen i Iran egentligen är ifrån att ha möjligheten att kunna producera en bomb (Howard 2005, s. 108f).

Med tanke på att Iran har haft ett kärnteknikprogram i 40 år kan detta ge en god inblick kring hur komplicerad processen har varit, men samtidigt har programmet inte heller haft topprioritet under alla dessa år. Oavsett tidshorisonten kan det dock fastslås att styret i Teheran är i stånd att utveckla kärnvapen i den närmaste framtiden, om landet alltså vill.

5 Neorealistisk analys

Vi vill i detta kapitel utföra en neorealistisk analys för att se om det finns grund att anta att Iran anskaffar sig kärnvapen. Vi vill ur ett neorealistiskt perspektiv reda ut om det finns motiv för eller emot att styret i Teheran utvecklar kärnvapen. Vi har nedan delat upp den neorealistiska analysen i skilda avsnitt som passar med de begrepp vi redogjorde för i kapitlet om neorealistisk teori. Först analyserar vi eventuella motiv i den geopolitiska situationen, både internationellt och regionalt – alltså en slags maktbalans. Därefter är det de helt grundläggande begreppen som säkerhet och överlevnad som står i fokus. Detta för oss vidare till begreppet säkerhetsdilemmat och till sist redogörs för relativa vinster. Dessa fyra delavsnitt utgör basis för en delslutsats där vi besvarar om det finns motiv för Iran, sett med neorealistiska glasögon, att utveckla kärnvapen.

5.1 Maktbalansen – geopolitik internationellt och regionalt

I detta avsnitt vill vi redogöra för Irans placering rent geopolitiskt. Alltså var landet är placerat i hänseende till maktbalansen. Här spelar speciellt USA, Israel och Pakistan en viktig roll i den iranska argumentationen för utveckling av kärnvapen.

För det första kan det argumenteras för att Iran, både vad gäller territorium, resursrikedom, historia och befolkningstal, är en regional stormakt. Men för att verkligen bli den regionala stormakten skall där kärnvapen till. (Howard 2005, s. 96). Anskaffning av denna avancerade teknik och därtill även kärnvapen kommer att flytta Iran ett stort steg närmare den verkliga internationella eliten.

Irans geopolitiska placering kan betecknas som ett tufft nukleärt område. I grannländerna har Iran inte mycket stöd att hämta. För det första finns kärnvapenmakten Pakistan och deras någorlunda instabila styre öster om Iran, medan kärnvapenmakten Israel finns på den västra sidan. Därutöver har USA ett betydande inflytandet i både Irak och Afghanistan. (Chubin & Litwak 2003, s.102)

Vad angår Pakistan befarar Iran det ostabila styret och det tvetydiga förhållandet till talibanerna och här kan kärnvapen garantera den iranska säkerheten oavsett hur den politiska formeringen i Islamabad ser ut (Jervas 2006, s. 6). Förhållandet till Israel ligger på fryspunkten och relationerna har varit frusna under mycket lång tid (Rødbrø 2005b, s. 6). Det amerikanska inflytandet i regionen har den senaste tiden utvidgats till en nivå som minst sagt misshagar styret i Iran. Grannländer som Turkiet, Jordanien och Saudi-Arabien är alla

vänligt inställda till USA och efter Talibanstyrets och Saddam Husseins fall är USA:s makt i regionen markant (ibid.)

Med Irans kärnteknikprogram kan det troligtvis förväntas att andra regionala aktörer går samma väg i kampen om att bli Mellanösterns stormakt. Detta kan göra sig gällande för exempelvis Saudiarabien, Egypten, Turkiet och Syrien. (Clawson & Sokolski et al 2005:51ff).

Hela denna bild av att nästan en hel region står emot Iran är en del av arvet från Iran-Irak under 1980-talet, då Iran kände sig isolerat från omvärlden. (Roshandel, 2005:48f). Utifrån en iransk synvinkel tippas alltså maktbalansen över på ”minus” i deras region. Med kärnvapen som avskräckning skulle Iran kunna försöka att balansera makten och därmed stå emot hoten från de regionala aktörerna.

Ett av de få ställen där Iran kan finna lite stöd är Ryssland och Kina. Även detta stöd kan ses ur ett neorealistiskt perspektiv med fokus på maktbalansen, då Ryssland och Kina med stödet till Iran har en motvikt till den amerikanska hegemoniska positionen i världspolitiken. (Howard, 2005:98).

5.2 Säkerhet och överlevnad

I neorealismen är statens säkerhet och överlevnad helt grundläggande. Detta begrundande har generellt sett varit det mest framträdande för stater som har velat skaffa sig kärnvapen och så är också fallet för Iran (Chubin & Litwak, 2003:101).

Som vi nämnt ovan och som vi också kommer att belysa senare i uppsatsen spelar omvärlden en stor roll och man kan endast lita på sig själv för att uppnå egen säkerhet och överlevnad i det anarkiska internationella systemet. Det är då också tydligt att Irans intresse grundar sig i en strävan efter nationell säkerhet. (Howard, 2005:96).

I en värld där man endast kan lita på sig själv och det övergripande målet är statens överlevnad kan kärnvapen mycket väl vara svaret på de strategiska säkerhetspolitiska utmaningarna (Balouji, 2005:75 & Rødbro, 2005b:4). På detta sätt kan rädslan för en iransk användning av kärnvapen tjäna som avskräckning och vara den ultimata säkerhetsgaranten i en fientlig och instabil region.

Uppfattar man konflikten som att den huvudsakligen handlar om Irans säkerhet, kan neorealismen förklara en del. Iran känner sig framförallt hotat av USA och menar därför att en status som kärnvapenmakt kan öka landets *säkerhet* – på helt grundläggande nivå sörja för nationens *överlevnad*. Sett ur neorealistiskt perspektiv är statens överlevnad och maktökning det centrala i ett internationellt system som saknar politisk auktoritet och där anarki är förhärskande.

Detta förklarar också varför det inte hade varit tillräckligt att alliera sig med en kärnvapenstat. Det finns endast en nation som kan garantera Irans säkerhet och det är Iran själv.

5.3 Säkerhetsdilemmat

Den konstanta upptrappningen i konflikten och misstron mellan speciellt Israel och Iran leder till återkommande brister i säkerheten mellan de två länderna. Denna utveckling är ett skolexempel på vad som menas med det neorealistiska begreppet säkerhetsdilemma.

Säkerhetsdilemmat kan i detta fall ses som en slags kärnparadox mellan Iran och Israel (Howard, 2005:111).

Den växande misstron och faktumet att parterna betraktar varandra som irrationellt tänkande entiteter, gör att parallellen till det kalla kriget är upplagd. Grovt sagt menade Västvärlden att ryssarna var vodkadrickande irrationella galningar, men i verkligheten hade Sovjetunionen och USA en högt utvecklad kodex som reglerade deras samexistens och ingen av parterna var i realiteten i närheten av att använda deras kärnvapen (möjligtvis med undantag för Kubakrisen). På samma sätt betraktar en del i Väst den iranska regimen som självmordsbenägna som bara väntar på att få använda bomben och skicka teknologin vidare till terrorister. Denna mentalitet är precis vad säkerhetsdilemmat kan förmedla till den internationella arenan, att varje förstärkning av Irans säkerhetspolitik blir en försvagning av det andra landet och omvänt – upprustningens onda spiral (Howard, 2005:110).

Konflikten, exemplifierat med relationerna mellan Iran och Israel, kan alltså ses som ett säkerhetsdilemma: Iran fruktar Israel/USA och utvecklar med den bakgrunden kärnvapen för att öka sin säkerhet. Därmed fruktar Israel/USA Iran ännu mer och ökar pressen på landet.

Säkerhetsdilemmat gör sig dock även gällande i *hela* Mellanösternområdet då eventuella iranska kärnvapen kan sätta igång upprustningsspiral i regionen.

5.4 Relativa vinster

Som sista punkt i den neorealistiska analysen skall nämnas att regimen i Teheran lägger samman vad de eventuellt kommer tjäna i säkerhet genom att skaffa kärnvapen och vad de kommer tjäna utan. Man koncentrerar sig alltså på de relativa vinsterna.

Kommer Iran erhålla flest fördelar genom att vara en del av NPT-avtalet eller kommer landet uppnå högre säkerhet genom att bryta avtalet och på allvar bestämma sig för att utveckla kärnvapen?

Man kan med neorealistisk optik argumentera för att landets makt kraftigt kommer öka med kärnvapen. Iran tänker inte på vad alla kan vinna med att begränsa spridningen av kärnvapen (absoluta vinster), utan istället uteslutande på vad landet själv kommer att vinna i form av ökad säkerhet och ökad makt (relativa vinster).

Om Iran säkerhetsmässigt faktiskt tjänar på kärnvapen är en öppen fråga. Det kan tänkas att en iransk anskaffning av vapnet startar en kapplöpning i regionen eller att relationerna till omvärlden förvärras ännu mer. (Balouji, 2005:78). Detta skedde inte i förbindelse med att Pakistan och Indien skaffade sig kärnvapen. Västvärlden fördömde då kvickt länderna men kritiken avtog snabbt. Men det är däremot fortfarande inte säkert om de respektive ländernas säkerhet har ökat med kärnvapen eller om konflikten istället blivit mer allvarlig (ibid.).

5.5 Delslutsats

Problemställningen om Iran säkerhetsmässigt kommer att tjäna på att ha kärnvapen eller inte är även en viktig del i kommande delar av motivanalysen. Rent neorealistiskt och säkerhetspolitiskt finns flera indikatorer som pekar åt riktning att Teheran kommer betrakta kärnvapen som den främsta säkerhetsgarantin.

Efter denna analys av maktbalansen både regionalt och internationellt, statens överlevnad och säkerhet, säkerhetsdilemmat och Irans relativa vinster målas det upp en tydlig slutsats: *Ur ett neorealistiskt perspektiv kan iranska motiv till anskaffande av kärnvapen mycket väl finnas.*

6 Inrikespolitiska motiv

6.1 Ekonomi

Som så mycket annat i världen kan man också betrakta frågan om Irans möjliga kärnvapenprogram utifrån en ekonomisk synvinkel. Det kan argumenteras för att ekonomin talar för en utveckling av kärnteknologi, men det kan även argumenteras för det motsatta. Frågan är då hur den ekonomiska aspekten ter sig, om det är kärnvapen som diskuteras? Som vi visade i kapitlet om teknologin är det inte långt från kärnteknologi till kärnvapen och därför kan de ekonomiska argumenten för kärnteknologi också användas av regimen i Teheran för att motivera utvecklingen av kärnvapen.

Ett argument för anskaffning av kärnteknologin är Irans växande befolkning och stigande energiförbrukning. Därutöver kan kärnteknologin frigöra ytterligare olja för export och göra Iran självförsörjande på energi. (Chubin & Litwak 2003) Vidare menar Iran även att fossila bränslen har ett bättre användningsområde inom till exempel petrokemisk industri där förädlingsvärdet är betydligt högre. (Bowen & Kidd, 2004:258). Det kan dock betvivlas om det lönar sig rent ekonomiskt att anskaffa tekniken och kapaciteten till kärnkraft och om det istället skulle var lönsammare att exempelvis bygga ut naturgasproduktionen. (ibid)

Från Washingtons sida är saken klar. Iran har inte användning för kärnkraft då landet är rikt på både olja och naturgas – resurser som är billigare att utveckla. Iran är dock inte det första oljeproducerande landet som vill ha kärnkraft. USA använde på 1960- och 70-talet själv samma ekonomiska resonemang som regimen i Teheran använder idag. (Howard 2005:99).

Utifrån en ekonomisk synvinkel kan det argumenteras för att Irans ekonomi är allt för sårbar i närvaro av eventuella internationella sanktioner och att Irans fortsatta integration i det internationella samfundet och den globala ekonomin är viktigare. (Rødbro 2005b:7). Iran är redan utsatt för sanktioner från i synnerhet amerikansk sida, men har täta ekonomiska band till både Kina och Ryssland och behöver därför troligtvis inte frukta sanktioner från deras håll. (Rødbro 2005b, s. 6). Därutöver präglas den iranska ekonomin av problem som ett konstant budgetunderskott, stigande inflation, arbetslöshet och en oljeindustri som man är alltför beroende av och som dessutom kraftigt behöver upprustas. Att satsa många miljoner dollar på ett vapenprogram kan därför inte sägas vara ekonomiskt motiverat.

Att ett kärnvapenprogram är dyrt är ingen hemlighet. Skräckexemplet för Iran är Nordkorea, som satsade hårt på kärnteknologi och inte på sociala program. Det

har betytt kärnvapen i ett fortsatt fattigt och eftersatt land. (Balouji 2005, s. 77). Vinsterna och den ökade sysselsättningen inom vapenindustrin osv. i förbindelse med ett kärnvapenprogram uppväger inte utgifterna för samma program.

De enorma investeringar som används för kärnkraften är också ett argument för att Iran inte är på väg att utveckla teknologin för endast civilt bruk, utan även för det militära. Investeringarna står inte i proportion till potentialen i Irans egna uranreserver. Därför menar vissa att det är orealistiskt att tro att Irans lilla mängd uran endast kommer att användas för att generera elektricitet. (Rødbro 2005b, s. 9).

Ekonomi är också i centrum i förhandlingarna mellan de europeiska stormakterna och Iran. De ekonomiska erbjudandena till Iran har hittills inte varit tillräckligt stora för att landet ska avsäga sig sitt kärnteknikprogram. Ett så omfattande program läggs inte ner mot förnedrande löften om upphävande av de europeiska importtullarna på iranska pistaschnötter. (intervju med R. Parsi den 4/5 2006).

6.1.1 Delslutsats

En slutsats angående den ekonomiska aspekten är oklar. Experterna är djupt oeniga om ekonomin är ett motiv för anskaffande av kärnteknologi eller ett motiv emot. Det ekonomiska motivet kan alltså diskuteras vad gäller *kärnkraft*, men rent ekonomiskt är det svårt att försvara ett så dyrt *vapenprogram*.

6.2 Nationalism och Religion

Följande vill vi analysera om nationalism och religion kan betecknas som motiv för anskaffning av kärnvapen eller om de tvärtom motiverar det motsatta.

6.2.1 Den religiösa aspekten

Helt grundläggande går utvecklingen av kärnvapen emot shia-muslimsk tro. Det kallas *haram* och nämns av flera högtstående religiösa ledare som ett motiv emot anskaffningen av kärnvapen – det är både moraliskt och religiöst förkastligt. (Howard 2005, s.94). På det hela taget är Islam emot alla former av massförstörelsevapen. (Balouji 2005:77; Roshandel 2005:63).

I denna diskussion skall det dock belysas att religionen och därmed idealpolitik ofta blir utmanövrerat i konfliktens hetta, där realpolitiken utgår med segern. Exempelvis använde det iranska styret under Iran-Irak kriget barn som förtrupper när den reguljära iranska armén skulle passera minfältet - inte en handling som kan försvaras med moraliska och religiösa argument. (Sydsvenskan 23/4 2006, s. A5). Denna dubbelmoral och den speciella iranska tolkningen av Islam gör att

man kan tvivla på religionens faktiska betydelse angående storpolitiska frågor som till exempel den om kärnteknikprogrammet.

Dessutom har otaliga blodbad från både kristna, muslimer och alla möjliga andra religioner blivit försvarade i religionernas namn. Så även om religionen i sig predikar fred är frågan hur stor roll religionen egentligen spelar när det kommer till sak? I fallet med Iran spelar präststyret självklart en helt central roll som opinionsbildare och att religionen därigenom spelar en stor roll.

6.2.2 Nationalismen som legitimerande faktor

Nationalismen spelar en stor roll i den inrikespolitiska debatten om kärnkraft. Flera experter pekar på att det just är i den nationella stoltheten som man även finner huvudmotiven till Irans möjliga kärnvapenprogram.

George Perkovic, en amerikansk Iranexpert, menar kort och gott att:

”For Teheran, Nuclear Program Is a Matter of National Pride” (Perkovic 2005a)

Det iranska styret har, för att legitimera sig på hemmaplan, spelat trumfkortet nationalismen (Chubin & Litwak 2003, s.99) och har – med viss framgång – gjort kärnteknikprogrammet till en nationell samlingspunkt. Denna utveckling betyder att det bland befolkningen finns stort stöd för utvecklingen av kärnkraft och att det närmast ses som en rättighet för Iran att ha ett kärnteknikprogram. (Rødbro 2005b, s. 7).

Ett kärnvapenprogram kan också användas för att framhäva Irans shiitiska befolkning framför exempelvis sunnitiska och arabiska grupper och flyttar Iran upp till en nivå jämförbar med andra stora civilisationer och makter. (Howard 2005:114).

Som i de övriga motivanalytiska avsnitten finns en gräns mellan kärnteknologi och kärnvapen. Utifrån den nationalistiska argumentationen kan teknologin bestämt försvaras och vi menar att det inte är långt ifrån teknologin till kärnvapen även ur ett nationalistiskt perspektiv. Detta hänger också samman med analysen om den internationella pressen som hela tiden ändrar den nationalistiska tankegången. Fortsätter pressen kan det argumenteras för att kärnvapen kommer ses som den enda möjligheten att upprätthålla ett starkt och stolt Iran.

Något som ofta lyfts fram i den iranska debatten angående kärnteknikprogrammet är att världssamfundet antar en dubbelmoralisk hållning gentemot Iran med tanke på Israel³. Behandlingen av, och pressen på, Iran är en helt annan än attityden från västvärlden gentemot Israel och deras kärnvapen. (Rødbro 2005b, s. 8). Därutöver är det klart att kärnteknologi primärt är något för

---

³ Israel har inte officiellt erkänt att de har kärnvapen, dock är världssamfundet eniga om att landet med säkerhet är i besittning av en högst avancerad kärnvapenarsenal (Rødbro 2005b, s. 5).

det stora industrialiserade länderna och i den klubben vill Iran gärna vara medlem. (ibid.)

Vid en eventuell utveckling av kärnvapen kan det tänkas att regimen i Iran hoppas på ett lika entusiastiskt bemötande av befolkningen som styret i Pakistan upplevde efter att de lyckats framställa kärnvapen. Därmed en närmast fullständig legitimering av styret på hemmaplan och en status som regional stormakt utanför landets gränser. (Howard 2005, s. 96).

6.2.3 Delslutsats

Utifrån det som ovan har nämnts kan man ur ett religiöst perspektiv säga att den shia-muslimska tron – om den följs – är ett motiv *emot* anskaffning av kärnvapen. Vi menar samtidigt att det är tveksamt om det är rimligt att tillägga religionen en central roll som motiv *emot* kärnvapen.

Å andra sidan verkar nationalismen vara ett motiv *för* utveckling av kärnvapen. Åtminstone kan man ur ett nationalistiskt perspektiv se kärnteknologin, och därmed också kärnvapen, som en nationell rättighet. Om Iran vill ha kärnvapen är det ur nationalistiskt perspektiv landets egen sak att avgöra och inte andra staters angelägenheter.

6.3 Inrikespolitisk uppbyggnad/maktkamp

Iran ses väldigt ofta som ett säkerhetshot. Det präglas av en ideologisk projektion som ser landet som statiskt, inlindat i radikala revolutionära värderingar och bestående av eliter med onda avsikter (Sajjadpour, 2005:23). Detta är en avbildning av Iran som inte är verklighetsbaserad och som ignorerar dess komplexa politiska dynamik. För att kunna finna motiv i kärnvapenfrågan är det av vital betydelse att noggrant granska Irans politiska system, framförallt de strukturer av beslutsfattande som rör kärnteknikprogrammet.

6.3.1 Irans politiska system

Det politiska systemet i Iran har både demokratiska och diktatoriska drag. Det är en i grundlagen inskriven blandning av demokrati och shiamuslimsk teokrati; en blandning av folkvalda politiska institutioner och religiösa ickedemokratiska organ vars legitimitet härleds från Gud. Den demokratiska/republikanska delen av det iranska systemet utgår från Montesquieus maktodelningslära med folkvalt parlament (den lagstiftande makten) och folkvald president (den verkställande makten). (intervju med R. Parsi den 4/5 2006). Irans styrelseskick är dock baserat på Ayatolla Khomeinis doktrin om de rättslärdas styre, vilket inskränker de demokratiska instansernas makt. Detta innebär att i väntan på den tolfte Imamens återkomst skall en Guds ställföreträdare leda muslimerna. (Furtenback, 2005:17).

Demokratin undermineras av flera religiösa maktcentra, där den högsta andliga ledaren, Guds rådande ställföreträdare, Ayatolla Khamenei, är den mest centrala. Han är utsedd på livstid och bestämmer ”den generella politiken för den Islamiska republiken” samt väljer de representanter som konstituerar de andra odemokratiska religiösa organen. Bland dessa är Vaktarrådet och Medlarrådet de viktigaste. Vaktarrådets uppgift är att övervaka de allmänna valen och parlamentets lagförslag för att kontrollera om de står i samklang med Islam och den Islamiska republikens konstitution. (Howard, 2005:118-119) Om det skulle uppstå en tvist mellan Vaktarrådet och parlamentet angående ett lagförslag är det Medlarrådets uppgift att lösa dispyten. Vidare kontrollerar Khamenei även Montesquieus demokratiska treenighet genom makten att godkänna och avsätta presidenten, utse domarkåren och hindra parlamentets lagförslag (Furtenback, 2005:21; Howard, 2005:118).

Dock har presidenten och parlamentet betydande möjligheter att agera självständigt. I jämförelse med Irans arabiska grannländer finns det en press och ett samhällsliv som är betydligt friare. Irans många olika politiska grupperingar och intressen är en realitet som gör det svårt att förutsäga den politiska arenan och som ligger till grund för många av Irans politiska kriser.

6.3.2 Beslutsfattandeprocessen

Med den ovan övergripande beskrivningen av Irans politiska system ska vi nu fortsätta med att reda ut var den specifika makten att bestämma över kärnteknikprogrammet ligger och på så sätt hitta motiv som talar för och emot ett användande av tekniken för utveckling av kärnvapen.

I egenskap av att vara den högsta andliga ledaren har Khamenei självfallet en dominerande roll i beslutsfattandeprocessen och vad gäller känsliga säkerhets- och utrikespolitiska frågor har han alltid sista ordet. Dock har vissa organ, mäktiga individer och sakförhållandena ett betydande inflytande för vilka beslut han tar.

Högsta nationella säkerhetsrådet är det viktigaste organet gällande försvars- och säkerhetsfrågor. Rådet skapades för att ta till vara Irans nationella intressen och försvara dess suveränitet och territoriella integritet. Det har till uppgift att bestämma den nationella försvars- och säkerhetspolitiken. I rådet ingår chefer från alla försvars- och säkerhetsrelaterade institutioner, presidenten och även cheferna för den lagstiftande och den dömande makten. Rådet behandlar endast de frågor som de har blivit delegerade. Delegeringsmakten ligger hos både presidenten och den högsta andliga ledaren. I och med den breda fördelningen av representanter måste rådet ta hänsyn till allas perspektiv och trots att alla beslut som fattas slutgiltigt måste bifallas av ledaren så representerar fastställandena konsensus. (Balouji, 2005:82 ,90; Nourbakhsh, 2005:2-3)

Rådets dynamiska natur öppnar möjligheter till spridda inflytanden i beslutsfattandet. Det finns till exempel en skillnad mellan ett förhållningssätt baserat på ideologiska uppfattningar gentemot ett som betonar det nationella intresset. Detta är skiljelinjer som även syns hos de personer som står nära och

utgör ett stort inflytande på Khamenei. Ali Velayati, som har en karriär som utrikesminister bakom sig, är en av Khameneis främsta rådgivare. Enligt många bedömare är han en person med betydande makt inom det iranska styret. Velayati står i nära samklang med den konservativa falangen och är känd för sin militärt präglade syn vad gäller säkerhetsfrågor (Nourbakhsh, 2005:1) Vad gäller kärnkraftsfrågan anses Khamenei främst lyssna till Hassan Rohani som är ledarens representant i Högsta nationella säkerhetsrådet. Rohani, som tidigare var Irans chefsförhandlare i kärnteknikfrågan, räknas som pragmatiker och antar sällan en ideologisk hållning. (Nourbakhsh, 2005:3)

Iran har upplevt flertalet säkerhetskriser, bland annat sanktioner och ett krig mot grannlandet Irak som varade i åtta år. Detta har gjort att säkerhetseliten inte längre innehar ett lika rent revolutionärt och islamistiskt förhållningssätt gällande försvars- och säkerhetsfrågor. Diplomati och multilaterala dimensioner har kommit att få större inflytande vad gäller den nationella säkerheten och administrationen av försvarspolitiken. Med andra ord har Irans erfarenhet av isolation och internationella konflikter gjort att eliterna främst är koncentrerade på att inte äventyra landets säkerhet. (Sajjadpour, 2005:24)

Medlarrådet är ett annat viktigt organ. Enligt konstitutionen skall Khamenei rådfråga rådet innan beslut angående makropolitiska frågor fattas. Han har emellertid makt över rådets sammansättning då han själv utser de permanenta och utbytbara medlemmarna. Medlarrådet består av Irans yttersta maktelit. De konservativa har stort inflytande i rådet och använde det många gånger för att förkasta lagförslag från parlamentet under förra presidenten Khatamis reformistiska regering. Ordförande i rådet är Hashemi Rafsanjani. (Nourbakhsh, 2005:3-4)

Rafsanjani är en av Irans absolut mest inflytelserika människor. Förutom sin ordförandepost stod han Ayatolla Khomeini väldigt nära, han var president 1989 till 1997 och innehar ett finansimperium med tentakler som sträcker sig utöver mycket stora delar av Irans ekonomi. Dessutom är åtskilliga ”familjemedlemmar utposterade på strategiska politiska ämbeten samt nyckelpersoner inom [präst]hierarkin uppknutna till extremt lönsamma befattningar inom näringslivet”. (Jönsson, 2005:12-13) Medlarrådet träffar även alla dignitärer som besöker Iran vilket ger det, och framförallt Rafsanjani, ett kontaktnätverk som sträcker sig långt i internationell bemärkelse.

Ytterligare är *Revolutionsgardet* en institution som kan ses ha stort inflytande gällande kärnteknikprogrammets framtida orientering. Det är ett organ som står skilt från den reguljära armén, dock är de gemensamt placerade under försvarsdepartement. Gardets legitimitet och makt hittas i dess tveklösa stöd till regimen. Dessutom vilar en stor del av prästernas makt i händerna på Revolutionsgardet då de som försvarare av revolutionen utför den dagliga maktutövningen. (Roshandel, 2005:53-54) Gardet är endast företrädd med en röst i det högsta nationella säkerhetsrådet, men deras inflytande finner andra kanaler. Egentligen skall de stå utanför politiken, men de är delaktiga i beslutsfattandeprocessen genom konsultationer med beslutsfattarna (Balouji, 2005:83). Därutöver har de, i förhållande till den reguljära armén, en dominerande roll vad gäller försvars- och militärfrågor såsom krisen kring

kärnteknikprogrammet. (Nourbakhsh, 2005:8-9) Federation of American Scientist antar för övrigt att det just är Revolutionsgardet som är organisatörerna bakom kärnvapenanssträngningarna (Bowen & Kidd, 2004:266). Dessutom är de högsta ledarna utsedda direkt av Ayatolla Khamenei.

Utrikesdepartementets handlingsutrymme är begränsat till den formella politiska processen med hänsyn till icke-krissituationer och i kontakter med länder av liten säkerhetsbetydelse för Iran (Nourbakhsh, 2005:5)

Parlamentets roll är inte obetydlig, utan påverkar utrikespolitiken indirekt genom påtryckningar, beroende av vilka fraktioner den domineras av. Med de senaste parlaments- och presidentsvalen har de konservativa åter vunnit kontrollen över alla centrala institutioner i Iran (Jönsson, 2005:2)

Det är framförallt medlarrådet, högsta nationella säkerhetsrådet, revolutionsgardisterna och mäktiga individer som kan påverka ledaren i kärnteknikfrågan. President Mahmoud Ahmadinejad har med sina radikala uttalanden på senaste tid gjort sig känd internationellt. Yttranden som att Israel ska utplånas och att Iran skall lämna NPT-avtalet har fått människor världen över att tro att Iran håller på att utveckla kärnvapen för att realisera dessa påståenden. Faktum är dock att han egentligen inte har någon direkt makt över kärnteknikprogrammet. Ali Larijani, Irans chefsförhandlare i kärntekniksfrågor och medlem i högsta nationella säkerhetsrådet, svarar endast inför den högste Ledaren. (intervju med R. Parsi den 4/5 2006).

På grund av presidentens relativa maktlöshet blir hans uttalanden hans främsta påtryckningsmedel, och på så sätt försöker han driva diskussionen om kärnteknikprogrammets syfte åt det håll han önskar.

6.3.3 Konservativa och reformister

Överskådligt finns det två stora fraktioner i Iran som kämpar om inflytande i det politiska systemet. Dessa två fraktioner kan delas in i konservativa och reformister. De båda grupperingarna har olika syn på omvärlden och skiljer sig framförallt i förhållningssättet gentemot USA. Maktkampen mellan konservativa och reformister gör att politiken är dynamisk och ändrar kurs beroende på parlamentets sammansättning, något som internationellt tydligast märks i utrikespolitiken. Angående kärnvapen kan dikotomin beskrivas i termer av avskräckning och avspänning.

Att vara en del av NPT och föra en regional avspänningspolitik ser reformisterna som det bästa sättet att tillvarata Irans strategiska intressen samtidigt som det gynnar kommersiella relationer med EU och Östasien. Hårdföra konservativa menar att på grund av de stora skillnaderna i makt mellan USA och Iran och det fientliga förhållande som råder emellan länder är kärnvapen det enda sättet att balansera den ställningen. (Gvosdev & Takeyh, 2004:43) Detta grundar sig i de olika grupperingarnas perspektiv på nedrustningskonventioner. De konservativa menar att Irans medlemskap i nedrustningskonventioner är ett hot mot nationens säkerhet eftersom de ser det som verktyg i händerna på imperialister som vill störta regimen. Å andra sidan menar reformisterna att det

tvärtom gynnar den nationella säkerheten och att det även är gynnsamt för medlemsstater i och med att det bidrar till teknisk utveckling samtidigt som det ger ökad internationell status. (Balouji, 2005:75) Med anledning av deras traditionella misstänksamhet mot USA och deras förkärlek för en aggressiv utrikespolitik var det således inte särskilt förvånande att somliga konservativa krafter pressade för ett utträde ur NPT efter Nordkoreas sorti 2003 (Roshandel, 2005:68). Ett tillbakadragande från NPT hade dock vållat omfattande politiska och ekonomiska skador.

Erfarenhet av revolution, krig och internationella sanktioner har lämnat litet utrymme för debatt beträffande säkerhets- och utrikespolitik, något som har resulterat i att reformister har haft lite inflytande inom de domänerna (Chubin & Litwak, 2003:100). Det betyder emellertid inte att reformisternas synpunkter inte får gehör i maktens korridorer. Pragmatiska konservativa har istället kommit att företräda vissa reformistiska uppfattningar, exempelvis att ett fientligt internationellt samfund är skadligt för Iran. Många av dem ser att regimens legitimitet och överlevnad i synnerhet ligger i att förbättra levnadsmöjligheterna för en stor missnöjd befolkning. Något som enligt pragmatikerna endast kan bli verklighet genom förbättrade internationella relationer, både politiskt och ekonomiskt (Einhorn, 2004:28)

För att komma till bukt med de ekonomiska problemen, som vi tidigare redogjort för, och som pragmatikerna ser som en nödvändighet för regimens överlevnad är policyförändringar ett måste. Det strikta ideologiska förhållningssättet ses som ett hinder, istället lockar en modell likt den kinesiska; pragmatisk utrikespolitik och ekonomiska liberaliseringar. (Gvosdev & Takeyh, 2004:37)

De hårdföra skräms dock inte av hot om sanktioner och isolation som förmodligen skulle bli verklighet om Iran hade skaffat sig kärnvapen. De hårdföra menar att Irans inflytande och säkerhet endast kan garanteras med kärnvapen (Chubin & Litwak, 2003:106). I lika hög grad är kärnvapen en garant för deras eget inflytande. Gällande kärnteknikprogrammet har de konservativa kommit en bit på vägen genom att de har framställt det som en suverän rättighet nödvändig för Irans utveckling, men som hindras av västmakter. Detta har gjort att de fått med sig befolkningen i kärnkraftfrågan. Vidare menar de konservativa att USA:s påståenden angående Irans kärnteknikprogram är falska och att det indikerar att USA har bakomliggande syften, något Iran bör försvara sig mot (Howard, 2005:109)

I och med de senaste valen där de konservativa blev de stora vinnarna kom konfliktlinjerna mellan reformister och konservativa att betonas mindre. En uppdelning som i iransk politik var väldigt tydlig under Khatamis regeringsperiod. Idag går skiljelinjerna främst mellan olika grupperingar inom den konservativa falangen.

Att reformisterna skulle ha någon makt att influera beslutandet kring kärnteknikprogrammet kan ses som otänkbart. Under Khatamis regeringsperiod blev de kontinuerligt utmanövrerade av de konservativa och religiösa ickedemokratiska organen som hindrade lagförslag och avlägsnade politiska beslutsområden från presidentens skrivbord. Det reformistiska närmandet till USA

ansågs försvaga den islamiska republiken. Pragmatikerna å sin sida har ingen kärlek till USA, men de intar en verklighetssinnad hållning gentemot världens supermakt baserat på deras mer ickeideologiska prägning. De har också det inflytande som krävs för att kunna påverka säkerhets- och utrikespolitiken.

6.3.4 Delslutsats

När vi nu har kommit till slutsatsen angående den inrikespolitiska uppbyggnaden och var makten för att påverka kärnteknikprogrammets framtid ligger kan vi konstatera att det slutgiltiga beslutet ligger i den högsta ledarens, Ayatolla Khameneis, händer. Han är dock ingen enväldig tyrann, och ett eventuellt beslut om att utveckla kärnvapen i framtiden kan påverkas från många håll.

Först är det viktigt att konstatera Khamenei inte är någon puritansk islamist, utan är mer flexibel än man utifrån kan tro. När det kommer till känsliga säkerhets- och utrikespolitiskrelaterade frågor är det tveklöst det nationella intresset och den Islamiska republikens överlevnad som bestämmer maktelitens politiska överväganden. Den rena islamiska ideologin har alltså upphört att vara en övergripande determinerande faktor för regimens politiska kurs vid internationella kriser som kärnteknikfrågan. I just frågan om kärnvapen blir frågan man måste ställa sig: kommer kärnvapen egentligen att avancera Irans nationella intressen?

Vem Khamenei lyssnar på gällande utveckling av kärnvapen eller ej påverkas av olika faktorer. Närmare bestämt är det beroende av till vilken grad innehav av kärnvapen uppfattas som en fråga om nationens överlevnad, hur mycket olika grupperingar och mäktiga individer lobbar för sin ståndpunkt och hur pass samstämmiga de olika fraktionerna visar sig vara.

Dock kan det sägas att det inte har tagits något beslut där Iran komplett avsäger sig framtida kärnvapen. Vad gäller presidentens agerande blir detta tydligt då hans kraftfulla uttalanden inte står motsagda på den högsta officiella nivån. Istället fortsätter hans agerande vilket inverkar på de inblandade parternas förhandlingspositioner och perception angående Irans motiv.

Detta öppnar för en balansgång, och åt vilket ett framtida definitivt beslut tippar över är beroende av en annan faktor som spelar mycket stor roll för vilka vägval den iranska makteliten kommer att ta, nämligen de internationella relationerna.

7 Utrikespolitiska motiv

7.1 Internationella relationer

7.1.1 IAEA & NPT

Irans ambitioner att kontrollera hela den nukleära kärncykeln har stött på stort internationellt motstånd. Iran har skrivit under NPT, vilket innebär att alla stater som skrivit under måste avsäga sig att anskaffa kärnvapen och hindra kärnvapenspridning. Dock ger avtalet rättighet till stater att för fredliga syften kontrollera hela den nukleära kärncykeln och utveckla kärnkraft, vilket i realiteten även medför det tekniska kunnandet för att utveckla kärnvapen. IAEA är det organ som styr kontrollmekanismerna och ansvarar för att NPT följs av medlemsstaterna.

USA menar emellertid att Iran inte har rätt till att kontrollera hela kärncykeln, med anledning av att den iranska regimen stödjer terroristgrupper och på grund av den dolda naturen i kärnteknikprogram. Detta menar de tyder på att Iran inte har fredliga syften och att de därför inte kan hävda sin rätt till kontroll över den nukleära kärncykeln under NPT (Kemp, 2005:3) Från iranskt håll hörs det å andra sidan argument om att IAEA:s kontrollnätverk är alltför omfattande för att använda kärnteknikprogrammet som ett kamouflage för att utveckla kärnvapen (Howard, 2005:94)

Det är just denna aspekt av kärnteknikprogrammet som gör amerikanerna nervösa. Det faktum att man 2002 upptäckte två doltills odeklarerade kärnkraftanläggningar menar de lägger fog på oron. Frågan är dock hur pass mycket hemlighetsmakeri som egentligen ligger bakom Irans agerande. I realiteten är ambitioner från Irans sida om att kontrollera hela kärncykeln en gammal nyhet som sträcker sig tillbaka till 70-talet då Iran, under Shaens dåvarande styre, med hjälp av amerikanska och europeiska företag hade avsikten att göra det. 1996 när Kina, efter amerikansk press, drog tillbaka sitt beslut att bygga en urananrikningsanläggning i Iran, meddelades det från iranskt håll att de hade för avsikt att fortsätta sina ansträngningar mot att kontrollera den nukleära kärncykeln. Iranierna hävdar ofta att de tvingas till hemlighetsmakeri på grund av

amerikanskt motarbetande. (Safdari, 2005) Och nästan tre år efter signerandet av AP⁴, så har IAEA ännu inte hittat ett enda bevis för ett kärnvapenprogram, det närmaste man har kommit kan bäst förklaras som indicier.

Något som åtminstone ger omvärldens, med betoning på västvärldens, misstankar ett bra underlag är att en del av Irans teknologiska aktiviteter endast lämpar sig för vapenframställning, och inte för kärnkraft. Ett exempel på detta är uranmetall. De flesta experter menar att ett innehav av det är liktydigt med ett vapenprogram. (Howard, 2005:101; Kile, 2005:9; Muravchik, 2006) En annan kontroversiell detalj i problematiken är spåren av höganrikat uran som IAEA hittat i iranska centrifuger för kärnenergianvändning. Iran menar att centrifugerna redan var kontaminerade när de importerades från Pakistan. (Rødbro, 2005a:5)

7.1.2 Internationella påtryckningar

De mest betydelsefulla internationella påtryckningarna som Iran är utsatt för kommer huvudsakligen från två håll, nämligen från USA och EU. De vill speciellt att Iran upphör med sin urananrikning, då detta hade kunnat möjliggöra kapacitet att producera kärnvapen. Den politiska hållningen för att försöka få Iran att ändra kurs i denna fråga skiljer de två aktörerna åt.

Efter den elfte september antog USA en ny säkerhetsdoktrin, den om *pre-emptive attacks*. Alltså förebyggande attacker mot skurkstater och terroristgrupper i syfte att bland annat hindra dem från att anskaffa massförstörelsevapen. De inriktar sig inte på att se grundförklaringen till varför stater utvecklar kärnvapen och använder sig inte heller av diplomati eller multilaterala avtal för att lösa problemen. EU3 har, å andra sidan, sedan undertecknandet av AP visat en förståelse för Irans säkerhetssituation och använder piska och morötter som medel för att få Iran att gå med västvärldens krav. (Ahlström, 2005:44)

Den anti-iranska inställningen från USA:s sida och de iranska prästernas anti-amerikanism har distanserat möjligheterna för en kompromiss mellan länderna. Istället ser de varandra som säkerhetshot. (Sariolghalam, 2003:72) Frågan om kärnteknikprogrammet har konstruerats till att framstå som en nödvändighet för Irans utveckling; en suverän rättighet som västmakter försöker ta ifrån Iran. Detta har gjort att befolkningen står på regimens sida i kärnkraftfrågan, vilket lämnar lite rum för undfallenhet. Speciellt för att regimen för ovanlighetens skull har medborgarna på sin sida, och att backa från en suverän rättighet skulle dessutom uppfattas som att Iran går ärenden åt USA, ”den stora Satan”. Prästetablissemangets självbestämda legitimitet ligger just i konfrontationspolitiken med USA. (Jönsson, 2005:8) Sidan om de revolutionära idealen har nationalism åter visat sig vara ett kraftfullt politiskt element. Likaså betonar nationalismen starkt det nationella intresset i termer av självständighet

---

⁴ AP, *Additional Protocol*, är en överenskommelse mellan Iran och IAEA där Iran går med på att IAEA utvidgar kontrollmekanismerna för Irans kärnteknikprogram för att kontrollera om dess kärnteknikverksamheter står i enlighet med NPT

och självförsörjning (Bowen & Kidd, 2004:266). Washingtons säkerhetsdoktrin och deras upprepade uttalanden om regimskifte underminerar Irans incitament att ändra beteende. Kärnvapen dyker därmed upp som en möjlighet att hindra och avskräcka USA från att konkretisera sina uttalanden om regimskifte.

Sedan kan man fråga sig om USA kan ge sig ut på ännu ett militärt äventyr. Iran är betydligt mödosammare att ta sig an än Irak i befolkningsmässigt, territoriellt, topografiskt och militärt hänseende, och med den amerikanska militären under press måste en invasion likt den i Irak närmast ses utesluten. Alternativ som istället har diskuterats från både amerikanskt och israeliskt håll är precisionsbombningar av strategiska punkter för Irans kärnteknikprogram, diskussioner förs även angående användning av kärnvapen vid just sådana attacker. (Creveld, 2006; Levy, 2006) Men även här hade ett anfall kunnat få en högst osäker utgång. Den iranska regimen hade som svar haft möjlighet att använda Irak och oljan emot USA. Bland vissa shiamuslimska grupper i Irak har Iran stort inflytande och att utnyttja dem för att skapa ytterligare kaos och problem för amerikanerna är ett alternativ (Kemp, 2005) Sedan är problemet om en precisionsattack verkligen hade uppnått sitt mål, nämligen att utradera kapaciteten för att utveckla kärnvapen. Martin van Creveld, professor i militär historia vid Hebrew University, menar att det är tveksamt. I en jämförelse med Iraks kärnteknikprogram som Israel tillintetgjorde hävdar han:

”the Iranian nuclear program is much larger, more dispersed, better protected and better camouflaged than Iraq's program was” . (Creveld, 2006)

Om nu ett militärt ingripande är en högst osäker aktion återstår internationella påtryckningar i form av diplomatiskt tryck och internationella sanktioner. Men att pressa Iran har dock problematiska aspekter då det gäller att få dem att avsäga sig något som enligt NPT är en obestridd rättighet, närmare bestämt just den nukleära kärncykeln. Om Iran överhuvudtaget skall kunna tänka sig att gå med på västmakternas krav måste de visa att det menar allvar med sina morötter och vara villiga att sträcka sig längre än sänkta importtullar på exempelvis pistaschnötter.

Med tanke på att piskan i huvudsak är att dra Iran inför FN:s säkerhetsråd och därmed hot om sanktioner måste EU3 ge Iran reella incitament för att avsäga sig rätten till kontroll över den nukleära kärncykeln. Detta då Iran i Ryssland och Kina har mäktiga partners med vetorätt i säkerhetsrådet, vilket gör att Iran har anledning att tro att piskan inte snärtar så hårt. Bland annat är Iran Rysslands tredje största vapenimportör (Howard, 2005:98) och dessutom har Ryssland ekonomiska intressen i Irans kärnteknikinfrastruktur, då de står för stora delar av utbyggnaden. När det gäller Kina har deras ekonomiska boom kraftigt kommit att påverka deras utrikespolitik, men deras inställning till Iran vilar dock inte på någon undfallenhet för den iranska regimen utan bygger till stor del på tre hänsynstaganden; respekt för suveränitet, ickespridning av kärnvapen och ekonomiska förbindelser.

Kinas historiska erfarenheter av utländska makters interventioner har gjort att de lägger kraftig betoning på suveränitet och självständighet. Samtidigt lägger de stor tonvikt på NPT-avtalets okränkbarhet. I ljuset av deras expanderande

ekonomi och deras utvidgade intressesfär i Mellanöstern behöver de stabilitet i regionen. Att äventyra detta med att låta iranska kärnvapen bli startskottet för en regional kapprustning finns det inget tal om. Det energislukande Kina har även ekonomiska förbindelser med Iran som sträcker sig långt; efter Saudiarabien står Iran för den största delen av Kinas oljeimport. (Shen, 2006:58-61) Så länge Kina och Ryssland uppfattar att Irans agerande inte strider mot deras fredliga ambitioner kommer de stå på landets sida.

Med tanke på att Iran har världens näst största oljetillgångar, och detta har en betydande ekonomisk betydelse i en alltmer oljetörstande värld, kan det tänkas att Iran överskattar sin internationella position och tror att de kan motstå den internationella pressen. Något som hade kunnat väga över till fördel för utvecklande av kärnvapen. En iransk perception som i jämförelse med kärnvapenmakterna Indien och Pakistan kan te sig rimlig. Den internationella responsen mot Indien och Pakistan efter att de anskaffat kärnvapen var till en början väldigt hård med fördömingar och sanktioner från G8-länderna, men de var kortlivade. (Einhorn, 2004:27) Idag är länderna respekterade medlemmar av det internationella samfundet. Ett argument om kärnvapen som en dörr in till det internationella finrummet.

Om västmakterna nu vill visa att man menar allvar med sina ansträngningar och få Iran att inse att kärnvapen är uteslutet, måste de övertyga Iran om att omvärldens reaktioner kommer att följa samma hårda och oföränderliga linje som de gjorde mot Sydafrika och Libyen när de försökte utveckla kärnvapen.

7.1.3 Internationellt samarbete

Efter att de internationella påtryckningarna redogjorts för måste vi fråga oss om ett samarbete är möjligt och vad det har för implikationer för kärnteknikprogrammets framtid. Hur djup är egentligen den iranska elitens antiamerikanism? Är ett samarbete från USA och Israels sida helt uteslutet? Är EU3:s morötter något att bita i för Iran?

Efter kriget mot Irak kom Iran att omvärdera sin revolutionära och militärt präglade politik för att garantera landets säkerhetsbehov. Diplomati samt bilaterala och multilaterala förhandlingar och avtal används ihållande för att garantera Irans säkerhet. Något som i krisen kring Irans kärnteknikprogram kan demonstreras med de intensiva förhandlingar som ägt rum mellan Iran, IAEA och EU3 under snart tre år. (Sajjadpour, 2005:25)

En ofta missvisande bild av Iran är att de värderar den nationella säkerheten i strikt militära termer. Aspekter som stabil ekonomi är likväl betydelsefulla. Anskaffning av kärnvapen skulle genom responsen från det internationella samfundet kunna lägga ännu tyngre hinder för Irans utveckling. (Balouji, 2005:77,78) Att tro att Irans elit är några självmordsbenägna galningar som vill ha kärnvapen till varje pris vore att kraftigt underskatta deras förnuft. Den puritanska islamistiska ideologin står i bakgrunden av ett rationellt politiska manövrerande för att inte äventyra regimens överlevnad. Regimen är med andra ord väl medveten om att kärnvapen hade kunnat komplicera Irans säkerhetssituation mer

än det stabiliserar. Den dynamiska strukturen angående utrikes- och säkerhetsfrågor öppnar möjligheter till spridda inflytanden i beslutsfattandet och reduceras inte till att ligga i händerna på en galen diktator.

Undertecknandet av AP kan ses som ett tecken på samarbetsviljan hos den iranska eliten. För trots att undertecknandet mötte starkt motstånd från konservativt håll skrevs det under. I ljuset av de internationella påtryckningarna var det en handling som rättfärdigades av den huvudsakliga makten för att undvika isolation.(Bowen & Kidd, 2004:270)

Då det främsta motivet för kärnvapen mycket troligt ligger i rädslan för USA (Einhorn, 2004:30) kommer vi till det grundläggande i denna del av analysen; att utsikterna för Iran att utveckla kärnvapen i framtiden sannolikt skulle raderas med förbättrade relationer till USA. Till exempel skulle säkerhetsgarantier, ickeaggression och ett slut på de handelshinder som Iran är utsatt för från amerikanskt håll kunna uppnå de önskade effekter som efterlyses. USA:s samarbetsvilja är här av högsta betydelse, för så länge deras hållning inte förändras kommer EU3:s ansträngningar aldrig bära frukt.

Ytterligare isolation och press kommer förmodligen inte att uppmuntra iranska beslutsfattare att ge efter för västmakternas krav. Dock är Irans ekonomiska situation något som hade kunnat pressa Iran närmare USA, men inte ovillkorligt - att Iran avsäger sig att kontrollera den nukleära kärncykeln ligger mycket långt borta. Men den iranska ekonomin lider av betydande strukturella svagheter. Kapitalflykt och sparsamma inhemska investeringar gör att landet är i starkt behov av utländska investeringar. I synnerhet för att exploatera deras outvecklade olje- och gasreserver, (Kemp, 2005:14; Howard, 2005:146-148) något som hade kunnat få USA att inse potentialen i ett närmande till Iran.

Emellertid är det en hållning som hade konsoliderat den iranska regimen och då samtidigt offrat USA:s politiska och moraliska ståndpunkter, betonat med retoriken om *the axes of evil* och säkerhetsdoktrinen med principen om *pre-emptive attacks*. Och så länge det finns konkreta hot och försök om att förändra den Islamiska republikens natur kommer likväl dess makthavare att göra allt för att försvara den. (Roshandel, 2005:56)

Dagens tillstånd i relationerna mellan länderna ligger med andra ord långt ifrån den reformpolitik Khatami förde under sin presidentperiod och som möjliggjorde ett närmande till väst. President Khatami visade då en vilja att ”riva misstrons murar”, något som fick Clinton att förordna en ”färdplan för försoning” (Jönsson, 2005:7) Med hökarna George Bush och Mahmoud Ahmadinejad som presidenter, ser ett liknande närmande idag ut att vara långt borta.

7.1.4 Delslutsats

Den offentliga diplomatin mellan USA och Iran har sedan den iranska revolutionen handlat om anklagelser och om den motsatta partens onda intentioner. Även om det förhållandet fortfarande är högst rådande, kan en tolkning av Iran som en irrationell självmordsbombare göra det svårt för västvärlden att realisera deras mål. Istället finns det risk för att det amerikanska

hotet om militärt ingripande kan göra faran om kärnvapen till en självuppfyllande profetia, då Iran kan komma att värdera *kärnvapen som den enda fungerande avskräckningen gentemot USA*.

Kärnvapen och ett tillbakadragande från NPT hade vållat kraftfulla reaktioner från det internationella samfundet och därmed sannolikt orsakat omfattande politiska och ekonomiska skador. Ett motstånd som inte går att jämföra med Indien och Pakistan eftersom de inte var medlemmar av NPT och enligt princip inte gjorde något övertramp av ett avtal. Frågan är dock om de internationella påtryckningarna skrämmer Iran. Med tanke på deras oljetillgångar är landet en väldigt betydelsefull bricka i det internationella spelet, och möjligtvis kan det vara så att Iran ser sig kapabla att motstå de internationella påtryckningarna.

En vilja att samarbeta finns dock. Irans ekonomi är i behov av kapital och investeringar, men den iranska verkligheten kommer dock inte göra prästerna undfallna. Så länge kraven fortfarande innefattar ett iranskt stop för urananrikning så kommer iranierna knappast att visa medgörlighet. Om inte västmakterna kan kompromissa och inse Irans nästintill orubbliga hållning i frågan kommer ingen lösning att skönjas. Iran kommer mycket troligt inte sträcka sig längre än förslaget där de erbjöd att omvandla Irans urananrikningsprogram till ett joint venture företag där utländska företag välkomnades. Allt för att programmet ska bli så genomskinligt som möjligt. (Safdari, 2006) Och med tanke på att det ser ut som att USA och EU3 endast vill samarbeta efter deras premisser ser ett närmande mellan parterna inte ut att realiseras. Därmed försvinner också motivet för att *inte* anskaffa kärnvapen, nämligen *samarbete*

8 Slutsats

Vi har i denna uppsats försökt att belägga vilka motiv som talar för respektive emot att Iran anskaffar sig kärnvapen. Vi delade upp analysen i tre olika delar. En neorealistisk, en gällande inrikespolitiska motiv och en om utrikespolitiska motiv.

Ur ett neorealistiskt perspektiv menar vi att det är troligt att Iran kommer använda sin kärnteknologi för att även utveckla kärnvapen. Detta grundas framförallt i att kärnvapen ses som den helt avgörande säkerhetsfaktorn vad gäller nationens överlevnad.

I den inrikespolitiska delen har vi funnit motivindikatorer som både kan användas för att argumentera för och emot anskaffning av kärnvapen. Här kan till exempel religionen ses som ett motiv emot kärnvapen, dock ett tvetydigt sådant då religiösa värderingar i Iran tidigare har blivit åsidosatta i storpolitikens namn. Vidare kan kärnvapen ur krass ekonomisk synvinkel inte motiveras. Emellertid kan den ekonomiska lönsamheten diskuteras vad gäller kärnkraft. Regimen i Iran har dessutom spelat det nationalistiska kortet, vilket gör kärnteknikfrågan till en fråga om nationell rättighet som har stöd av befolkning. Men det är en öppen fråga om befolkningen även ställer sig bakom ett vapenprogram. Dock är det inte bara ur teknisk bemärkelse som steget från kärnkraft till kärnvapen är litet, utan även i nationalistiskt hänseende.

När det kommer till sak är kärnvapen en utomordentligt känslig säkerhets- och utrikespolitiskrelaterad fråga. Detta gör att den politiska maktelitens överväganden grundar sig i det nationella intresset och nationens överlevnad och inte i en puritansk islamisk ideologi.

Vad gäller motiven inom den utrikespolitiska domänen kan USA:s hot om militärt ingripande göra att Iran överväger kärnvapen som den enda fungerande avskräckningen gentemot USA. Ett scenario som det inte hade behövts spekulera i om de västliga stormakterna hade fokuserat mer på att ge Iran en tillräckligt stor morot att bita i. Därmed dyker samarbete upp som ett motiv för att inte anskaffa kärnvapen.

Med bakgrund av denna motivanalys menar vi att de iranska beslutsfattarna utan tvekan har ambitionerna att kontrollera hela den nukleära kärncykeln. Likafullt har de inte tagit ett strategiskt beslut att komplett avsäga sig möjligheten till kärnvapen. De ser det internationella samarbetets baksidor i den undfallenhet som krävs från dess sida för att gå med på Västvärldens krav. Samtidigt vill de inte utesluta de diplomatiska kanalerna för att på så sätt undvika att bli en isolerad parastat. Det lämnar över till vår avslutande slutsats, nämligen den att motivet med Irans kärnteknikprogram först och främst ligger i att utveckla kärnkraftenergi. Dock innefattar detta ett kärnvapenalternativ som Iran i framtiden kan komma att använda för att utveckla kärnvapen på kort varsel i fall ett konkret hot mot regimens överlevnad uppenbarar sig.

9 Litteraturlista

Böcker:

Ahlström, Christer 2005: "The nuclear controversy in the context of Iran's evolving defence strategy" i Kile, Shannon N.: *Europe and Iran – Perspectives on non-proliferation*; Oxford University Press; UK.

Balouji, Heidar Ali 2005: "The process of national security decision making in Iran" i Kile, Shannon N.: *Europe and Iran – Perspectives on non-proliferation*; Oxford University Press; UK.

Baylis, John 2005: "International and global security in the post-cold war era" i Baylis, John & Smith, Steve (red.): *The Globalization of World Politics*; Oxford University Press; New York

Burchill, Scott 1996: "Realism and Neo-realism"; i Burchill, Scott et. al: *Theories of International Relations*; Palgrave; UK

Dunne, Tim & Schmidt, Brian C. 2005: "Realism" i Baylis, John & Smith, Steve (red.): *The Globalization of World Politics*; Oxford University Press; New York

Clawson, Patrick & Sokolski, Henry (red.) 2005: *Getting Ready for a Nuclear-Ready Iran*; Strategic studies institute; Carlisle.

Esaiasson, Peter et. al 2005: *Metodpraktikken*; Nordstedts Juridik AB, Stockholm.

Hollis, Martin & Smiths, Steven 1991: *Explaining and Understanding International Relations*; Clarendon Press, UK.

Howard, Roger 2005: *Iran i Kris?*; Tankekraftförlag; Sverige.

IISS 2005: *Iran's Strategic Weapons Programmes*; The International Institute for Strategic Studies; London

Jönsson, Per 2005: *Vart är Iran på väg?*; Utrikespolitiska Insitutet; Stockholm.

Keohane, Robert; Hoffmann, Stanley 1993: *After the Cold War: International Institutions and State Strategies in Europe*; Cambridge.

Kile, Shannon N. 2005: "The controversy over Iran's nuclear programme"; i Kile, Shannon N.: *Europe and Iran – Perspectives on non-proliferation*; Oxford University Press; UK.

Lamy, Steven L. 2005: "Contemporary mainstream approaches: neo-realism and neo-liberalism" i Baylis, John & Smith, Steve (red.): *The Globalization of World Politics*; Oxford University Press; New York

Mearsheimer, John 1990: *Back to the Future – Instability in Europe after the Cold War*, International Security.

Roshandel, Jalil: "The nuclear controversy in the context of Iran's evolving defence strategy" i Kile, Shannon N.: *Europe and Iran – Perspectives on non-proliferation*; Oxford University Press; UK.

Sajjadpour, Seyed Kazem 2005: "The evolution of Iran's national security doctrine" i Kile, Shannon N.: *Europe and Iran – Perspectives on non-proliferation*; Oxford University Press; UK.

Waltz, Kenneth 1979: *Theory of International Politics*; McGraw-Hill New York.

Artiklar:

Boesen, Steffen 2006: *Iran genåbner atomanlæg*; Politiken 10/1

Bowen, Wyn Q. & Kidd, Joanna 2004: *The Iranian nuclear challenge*; International Affairs, nr. 80.

Chubin, Shahram & Litwak, Robert S. 2003: *Debating Iran's Nuclear Aspirations*; Washingtons Quarterly.

Crevelde, Martin Van: *Knowing Why Not To Bomb Iran Is Half the Battle*; Forward Forum; <http://www.forward.com>

Einhorn, Robert J. 2004: *A Transatlantic Strategy on Iran's Nuclear Program*; Washington Quarterly.

Furtenback, Andreas 2005: *En jämförande studie mellan shiamuslimsk teori och systemet i Iran*; D-uppsats på Luleå tekniska universitet, samhällsvetenskapliga utbildningar.

Gvosdev, Nikolas K. & Takeyh, Ray 2004: *Pragmatism in the Midst of Iranian Turmoil*; Washington Quarterly.

Jervas, Gunnar 2006: *Feltänt politik löser varken Iran- eller kärnvapenproblematiken*; Internationella Studier; Stockholm.

Kemp, Geoffrey 2005: *Iran and Iraq – The Shia Connection, Soft Power, and the Nuclear Factor*; United States Institute for Peace; <http://www.usip.org>

Michael Levi 2006: *Iran's Sitting Duck: A nuclear attack on Natanz would make no sense*; Counsel on Foreign Relations; http://www.cfr.org/publication/10463/irans_sitting_duck.html?breadcrumb=defau
[lt](http://www.cfr.org/publication/10463/irans_sitting_duck.html?breadcrumb=defau)

Muravchik, Joshua 2006: *The US & Iran: toward confrontation*; <http://www.bitterlemons-international.org/previous.php?opt=1&id=129>

Nourbakhsh, Amir Ali 2005: *Iran's Foreign Policy & its Key Decision Makers*; http://www.tharwaproject.com/index.php?option=com_content&task=view&id=2017&Itemid=0

Ohlsson, Per T. 2006: *Ett problem från helvetet*; Sydsvenskan 23/4.

Perkovic, George 2005 : *For Tehran, Nuclear Program Is a Matter of National Pride*; Yale Global.

Rødbrø, Martin 2005a: *Det iranske nukleare program – status September 2005*; DIIS Brief; Dansk institut for internationale studier.

Rødbrø, Martin 2005b: *Iran: Verdens næste kernevåbenmagt?*; Dansk institut for internationale studier.

Safdari, Cyrus 2005: *Our fissile world – Iran needs nuclear energy, not weapons*; Le Monde diplomatique, november 2005 – English edition;

Sariolghalam, Mahmood 2003: *Understanding Iran: Getting Past Stereotypes and Mythology*; Washington Quarterly.

Shen, Dingli 2006: *Iran's Nuclear Ambitions Test China's Wisdom*; Washington Quarterly.

Intervju med Rouzbeh Parsi, Doktorand vid Historiska institutionen, Lunds Universitet, 4/5 2006.